

sedmdesátých let rozštěpila na staročechy a mladočechy), reprezentující od šedesátých let českou oficiální politiku, šlo nezadržitelně ke krachu. Příčin bylo mnoho; vedle objektivních třídních zájmů, jež staročechy poutaly k reakční feudální aristokracii a kléru, to byly i příčiny subjektivní — nedostatek osobnosti, která by po odchodu Františka Palackého byla s to dát české politice účinný program, vytvořit samostatnou a cílevědomou politickou koncepci. Riegrova „drobečková politika“ byla improvizací, zakrývající myšlenkovou nemohoucnost. Opoziční mladočeši, s nimiž byl politicky i existenčně spjat také Neruda, se zase vyčerpávali v odhalování neschopnosti staročeských protivníků natolik, že se ani jim na vlastní politickou perspektivu nedostávalo sil. V politice znamenají proto osmdesátá léta nadvládu průměrných rutinérů, nešetřících před veřejností plamennými slovy a v parlamentě služebnicky prikyvujících na pokyny „shora“. Ani jako řemeslní politikové nebyli tito lidé s to uplatňovat takovou taktiku, která by přinášela výhody širšího společenského dosahu. Těžkopádní a neobratní čeští politikové zaostávali v tomto ohledu daleko například za agilními Maďary.

Není tedy divu, že situace šla od druhé poloviny osmdesátých let ke katastrofě. Zkostnatělá staročeská strana nakonec podlehla vnitřnímu marasmu, urychlenému i náporem mladočechů a nově se konstituující opozice intelektuálů realistů, stejně jako tlakem rostoucí politické váhy sociální demokracie.

Posledním hřebíkem do rakve staročechů byly na přelomu osmdesátých a devadesátých let tzv. punktace, dohody o úřední řeči v národnostně smíšených okresech v Čechách a na Moravě, zvýhodňující pozici beztak agresivní německé buržoazní menšiny. To vytvořilo příznivé předpoklady pro rozhodující útok mladočechů, operujících poplašnými výzvami na obranu národní existence. Staročeši byli konečně smeteni z politického jeviště. „Doriegrovali,“ komentoval tehdy jejich porážku s neskrývaným uspokojením Neruda. Tehdy ovšem netušil, a naštěstí se toho ani nedožil, že podobný osud potká i mladočechy, kteří ovládli po pádu Riegrově pole. Katarze, která měla nastat po katastrofě konzervativců, nenastala. Neruda

tomností se dostává do situace svým způsobem tragické, kdy se mu život začíná vzdalovat. Tady by patrně bylo možno stopovat původ pozdního Nerudova životního neuspokojení, pocitu osamocení a tvůrčí sterility, který ho hluboce trýznil. Svědčí o tom jen kusé zmínky v dopisech přátelům, protože ve vlastním díle básnickém a fejetonním je tento pocit zastřen humorem či patosem.

Společenský život se pro Nerudu počal stávat složitým, neprůhledným. „Jsme teď všichni zamotáni do sítě těžkých společenských záhad,“ napsal roku 1890. Tím silněji cítil potřebu nalézt takovou hodnotu, k níž by se mohl život orientovat, překonávaje povrchnost a improvizaci. Touto hodnotou se Nerudovi stala Vlast-Matka a Národ-Syn, jak je myticky monumentalizoval a antropomorfizoval v Matce sedmibolestné. Je to tedy nacionalismus? — Nepochybně jde o nacionální cítění, ale zcela jiné povahy, než jaké bylo proklamováno v ideologických heslech politiků. Neruda chápe vlastenectví jako komplexní životní postoj, cosi jako nové, humanistické náboženství, prostupující životní praxi jako tvořivý princip. Je to princip *historizující*, obracející se k tradici jako zdroji inspirace pro tvorbu budoucnosti. Není sporu o tom, že toto pojetí v sobě skrývalo i jisté prvky klasicizujícího postoje a konzervatismu, jehož záporné vlivy se projevují i u stárnoucího „klasika“ Nerudy. Dokladem nejvýraznějším je jeho vystoupení na obranu Rukopisů. Nicméně podstata jeho snahy vystavět na troskách romantického ideálu nacionálně patriarchální pospolitosti moderní mýtus národa jako reprezentanta demokratické humanity nese rysy básnické, nikoliv jen ideologické.

Neruda byl příliš básníkem, než aby necítil, jak krizová doba osmdesátých let trpí nedostatkem životních jistot, rozkolísáním hodnot. Sám na sobě zakoušel tíhu pochybností a úzkostí, a proto tolik vyzdvihoval potřebu životní konstanty, k níž by se upjala tvořivá energie. Z někdejšího bořítele fikcí, britkého kritika přežilého idolu patriarchální pospolitosti, se stává mluvčí historismu a demokratické tradice.

Epická monumentalizace národnosti jako konstantní ži-

votní kvality vede v publicistice Neruda někdy na sám kraj formálního vlastenectví, ulpívajícího na malichernostech. Mnoho své tvůrčí energie, těžce vydobývané z chorého těla, vyplývá na efemérní drobnosti — národní navštívenky, české hračky, české texty na bankovkách atd. Avšak nedejme se mýlit. Neruda, i když v nestřežených okamžicích, kdy kritický intelekt vyklízí pole citovým dojmům, propadá „pseudo-konkrétním“ fikcím, je stále ještě duch, jenž přerůstá své prostředí, okolnosti a podmínky, jenž dokáže vzdor vypjatému patosu pozitivního vlastenectví postihnout pohyb doby. To naznačuje jak známý fejeton z 1. máje 1890, tak úvahy o emancipaci žen či o postavení služek apod.

Samozřejmě, jeho pohled nedosahuje již té ostrosti, jakou se vyznačují mladistvé verše Macharovy (ostatně svým laděním připomínající Hřbitovní kvítí). Generační rozdíl charakterizují slova, jež Neruda adresoval právě Macharovi roku 1891, když mu vracel sbírku veršů Pěle-měle nabídnutou pro Poetické besedy: „...pročpak se rozdrobujete v té reflexivní lyrice? Neříkám: pište epa — také ta nás nevytrhnou —, ale pište povídky, román!...Co je to platno: to pomáhá národům k výši dnes. Drama a román.“

Tento výrok ukazuje ve sféře uměleckých názorů proměnu životního pocitu někdejšího básníka Hřbitovního kvítí; od pesimismu a negativismu k touze naplnit život kladným smyslem, dát mu kulturní cíl a stabilní etický základ. Nositeli těchto funkcí se mu jevily právě uvedené literární žánry. Z tohoto hlediska, z hlediska životních konstant, shlíží Neruda na společenský život osmdesátých let. Národnost mu není ideologickým heslem, je mu sociální základnou, na níž spočívá celý život.

Snad nejzřetelněji se toto pojetí národnosti projevilo ve stupňované Nerudově úctě k mateřskému jazyku. Rodná řeč se stává v Nerudově podání jednou z elementárních lidských funkcí, otevírající — jak by řekl soudobý filosof — cestu k bytí, zakládající lidskou existenci ve světě. (Ponecháváme nyní stranou otázku, nakolik je *řeč* skutečně touto prvotní funkcí a nakolik jí je *práce*.) Řeč, myticky personifikovaná

do postavy Matky, je sakrifikována jako nositelka mravní hodnoty.

„Kdo nemiluje svojí mateřštiny, je člověk špatný. Snadže nespáchal pro okamžik ještě žádné špatnosti zjevné, ale on je jí schopen. Je-li to ženská, je najisto bez mravnosti vnitřní a za změněných poměrů sklesla by třeba na nevěstku. Ba snad jí už je. Je-li to mužský, za méně příznivých poměrů seděl by v kriminále. Ba snad už tam byl. Není ani nijak možno! Takový člověk ztratil už upomínku na nevinnost svého mládí! Zapomněl polibků, slov a pohledů své matky. Pozbyl studu před těmi, kteří jsou mu nejbližšími: před svojí rodinou, před členy svého kmene. Nemá více úcty k ničemu, nemá *ideálu*, nemá mravní záštity žádné.“

Cítíme, jak tu Nerudova slova nabývají toho tónu, který on sám nazýval „opravdovým“ (na rozdíl od „humorného“). A touto opravdovostí, vážností ve víře v nadosobní hodnoty, v úctě k předkům i v zodpovědnosti k potomkům měřil přítomný život. Kdysi společenský pária a literární „psanec“ se tu stává reprezentativním mluvčím národního společenství. Mluvčím nadosobního ideálu, který — jak sám s trpkostí cítil — se stále více vzdaloval skutečnosti. Z pozic tohoto ideálu kritizuje Neruda formalismus, živoření bez perspektiv ze dne na den, jehož rubem je bezútěšná šed lhostejnosti a banality: „Žijeme věru už jen tak jako na robotu, každý že zrovna musí! Den jako den, týden jako týden, zcela podle toho, jak nás kalendář trhá.“

Tady Neruda proniká ve své kritice pod povrch jevů, naráží na zárodky procesů, jež v plné míře vystoupily jako problém v našem století. Jsou to procesy mechanizace života, uniformizace životních forem, jejímž důsledkem je lhostejnost „věcí“ vůči člověku a naopak. V jedné své vzpomínce na dětství vyslovil Neruda tento pocit zvlášť názorně: „Nebohé potomstvo! Zdalipak Ti zbude alespoň kousek, kousíček poezie v té naší Praze? Copak bude té naší mládeži sebekrásnější věž platna, když nebude podnětu více, aby se do ní nabánilo něco, něco vedomýšlelo! Sloup chladného kamene, zděná zbytečnost uprostřed města!... Teď ještě každé dítě znalo, že tam

nahoře, v té oblačné výši hnízí orel — člověk, jakoby na nepřístupném temeni skalním... Povedlo se vesnit v rodinné štěstí, srdečnou přítulnost těch, kteří tam nahoře poukázání jsou jen druh na druhu — v tu poezii malé domácnosti uprostřed žalujících větrů a zuřících bouří. Věž celá oživila myšlenkou na rodinku malou — věž byla *teplá*."

Příznaky postupující lhostejnosti, „odcizení“ provázejícího sociální krizi, sledoval Neruda s obavami zvláště mezi mládeží. I tady podléhal jistě nedůtklivosti „klasika“, jenž z pozice svých těžce vybojovaných jistot shlíží na ty, kdož jsou teprve na prahu života a počínají hledat v tomto životě smysl své vlastní existence. Ideály, pro které horoval Neruda, byly v podstatě stále ideály demokratické omladiny šedesátých let, doby liberalistického optimismu. Neruda sám se však po celý život potýkal se skepsí, s kritickým ostnem intelektu neustále pronikajícím citové vzrušení. Snad právě proto, že sám tak bolestně prožíval tento skepticismus, se obával (ovšem marně), aby nezasáhl i mladou generaci.

Odmítá proto myšlenkové proudy přinášející do českého prostředí nálady „fin de siècle“. Ve fejetonu věnovaném této parole se snaží vyložit atmosféru „konce století“ národní psychologií, kontrastem francouzského pesimismu a německého optimismu. Nepopírá jeho oprávněnost — u Francouzů, ba dokonce sám s trpkostí reviduje (pokolikáté už) svou důvěru v pokrok humanity („nová doba, pokrok lidstva prý národy „sblížil“ — jsme si dnes ale přece jen vzdálenější než kdykoli dříve“). Setrvává nicméně i nadále na optimistickém stanovisku a na pozitivním, byť kritickém vztahu k národnímu životu, jehož formy byly pro mladou generaci již nesnesitelné.

Touto pozitivitou, dalo by se říci, se uzavírá oblouk životního vývoje Nerudova. Z „prokletého“ básníka Hřbitovního kvítí se v šedesátých letech stává bojovný žurnalista, usilující rozšířit české obzory na evropský horizont. V sedmdesátých letech se žurnalistické poznatky prohlubují básnicky — z kreslíře bizarních prostředí a soudce společnosti se stává monumentální básník kosmických hymnů na jedné a humoristický žánrista na druhé straně, odhalující pod banální strnulostí

skrytý proud života. V závěrečné fázi nabývá heroická složka básnické osobnosti vrchu nad humoristickou. Cit počíná vítězit nad intelektem, jenž až dosud kontroloval a usměrňoval senzibilitu. Je to ovšem cit nadosobní, vázaný k mytickému ideálu Národa, odsunující do pozadí individualitu ve jménu tradice, konstanty života. V tomto sebezapření stárnoucího a trpícího osamělce, skrývajícího na jedné straně svou úzkost v monumentálních básnických obrazech a rozmělnujícího na druhé straně svou energii ve fejetonistickém „řemesle“, je tragika Nerudova osudu. Popřel sebe sama a toužil stát se reprezentativním mluvčím národní společnosti, existující však jako demokratická obec jen v jeho představě. Dospěl ke klasické objektivitě a monumentalitě, jež však v prostředí malosti vyzněla naprázdno. Bylo paradoxní, že nejhlubší pochopení měli pro jeho dílo ti, kdož vedli nápor proti zvetšelym ideálům, — například mladý F. X. Šalda, jenž našel vřelá slova pro Zpěvy páteční.

Fejetony shromážděné v tomto svazku, věnované životu české společnosti druhé poloviny osmdesátých let, v mnohém pomáhají pochopit tragický Nerudův zápas o nadosobní hodnoty v krizové době.

Aleš Haman

JMENNÝ REJSTŘÍK

ke svazkům Česká společnost I—V

- Abdon, Martin — V, 200
 Adam, Adolphe Charles — II, 215
 Aelianus — II, 543; III, 25
 Agassiz — III, 116; V, 405
 Agoston — II, 18
 Achenbach — III, 130
 Aischylos — II, 212; III, 240
 Ajvazovský — III, 129—131
 Akiba, Ben — II, 63, 212
 Alba — II, 416
 Alexander Battenberg — V, 152,
 153
 Alexander, car — I, 79; II, 201
 Alexander Veliký — II, 551; III,
 26, 51, 177, 285; V, 96, 429, 498
 Alimpič — IV, 40
 Alkibiades — III, 10; V, 49, 430
 Alma-Tadema — IV, 305
 Almqvist — IV, 56
 Amerling, dr. — II, 516
 A...ová (Amerlingová Františka)
 — I, 46
 Anaxagoras — V, 430
 Ander — II, 216
 Andersen — I, 26, 255; IV, 56
 Andrassy, hrabě — II, 278; III,
 172, 178, 336; IV, 29, 376
 André — II, 282
 Anežka Česká — IV, 8, 9
 Antonelli — IV, 86, 101
 Apelles — III, 25
 Arago — V, 359
 Arbes — III, 46, 47, 91, 331
 Arbuez, Petr — III, 353; IV, 117;
 V, 96
 Arcas, d' — II, 207
 Archimed — I, 193; III, 400
 Arion — II, 110
 Ariosto — III, 228
 Aristonik — V, 498
 Aristoteles — III, 185, 348
 Arlincourt — II, 558
 Arndt — I, 90, 230; II, 82; III, 123
 Arnim — V, 26
 Arnim, Bettina von — II, 528
 Arnold, Emanuel — II, 469, 470,
 517
 Arreti — III, 443
 Asco, Lea d' — IV, 388
 Assenbaum — I, 270
 Astor, F. — V, 405
 Athenaeus — V, 46
 Atossa — V, 107
 Attalus — III, 63
 Aubrey — IV, 359
 Auersperg, Adolf, kníže — II, 427;
 III, 199; IV, 192; V, 464
 Auersperg, Anton Alexander, hrabě
 — II, 13
 Auersperg, Carlos, kníže — II, 227,
 228, 236, 239, 331, 540; III, 129,
 130
 Auffenberg — I, 15; II, 558
 Augier — IV, 377; V, 430
 Augusta, biskup — IV, 65
 Augusta, císařovna — III, 335
 Augusti — III, 146
 Augustin, sv. — II, 447, 524; III,
 366
 Averino — IV, 24
 Aziz, Abdul — IV, 29
 Babinský — I, 29
 Bach, Alexandr, dr. — I, 62, 164,

- 165; II, 17, 20, 174, 298, 300, 341, 377, 392, 399, 438; III, 8, 50, 181; IV, 198; V, 114
- Bachmann — I, 250
- Bachofen z Echtu, Klement — I, 59; II, 432
- Bambas — I, 66
- Banhans, dr. — II, 228, 429, 430, 453; IV, 193
- Banzoni — IV, 163
- Barák, Josef — I, 168; II, 113, 146, 454; III, 8, 15, 38, 116, 218, 331; IV, 375; V, 160, 163
- Barbarossa, Friedrich — I, 340; II, 36
- Barbey — IV, 294
- Barbier — III, 129
- Barbierová — III, 130
- Bareuther — IV, 210
- Baron, J., dr. — III, 427
- Barrande, Jáchym — IV, 453—455; V, 492
- Barth — III, 471
- Barvitijs — II, 84
- Bassi, Ugo — IV, 86
- Bates, Walter — V, 341
- Batikle, Eli — II, 515
- Bauer — V, 518
- Bauernfeld — III, 176
- Bazaine — III, 74, 98
- Bažant — III, 353—355
- Bäuerle — II, 30
- Beaumarchais — III, 135, 136; IV, 176, 192; V, 491
- Bedřich Falcký — II, 105
- Bedřich Velký — II, 28, 120; III, 160; IV, 94, 153, 321
- Bedřich Vilém IV. — V, 40
- Beer — IV, 189
- Beethoven — II, 222; III, 8, 240
- Bechstein — III, 177, 484
- Bechyňové — V, 488
- Belcredi, Richard, hrabě — I, 59; II, 205, 341; III, 182
- Bella — IV, 140, 142
- Bellany — V, 428
- Bellmann — V, 229
- Bělský, dr. (Bělák-Šimáček) — I, 76, 80, 228, 264, 321, 325; II, 106, 229; III, 134, 182
- Bellucci — IV, 129
- Benda — II, 331; IV, 321, 322; V, 351
- Bendl — II, 146; IV, 140, 142
- Beneš — V, 39, 40, 41
- Beneš-Třebízský — V, 28, 30
- Bendella, Teofil — I, 58
- Bendiener, dr. — III, 318
- Benedek — II, 51, 57, 346; III, 9, 322, 476; IV, 189
- Beňedix — III, 431
- Benke — III, 405
- Berškowski — I, 39
- Beránek — IV, 358
- Béranger — I, 49; III, 81; IV, 288
- Bergen, Schelm von — I, 282, 283
- Berger — IV, 196; V, 320
- Bergsoe — IV, 56
- Bernard — V, 458, 487
- Bernard z Clairvaux — V, 487
- Bernhardtová, Sára — IV, 389, 438; V, 230, 504
- Bernth, K. — IV, 447
- Berosus — III, 64
- Berthier — II, 325
- Bervidovi — V, 238
- Beskow — IV, 55
- Beust — I, 27; II, 39, 133, 177, 181, 186, 189, 205, 209, 212, 217, 219, 227, 228, 237, 238, 278, 296, 297, 311, 318, 327, 341, 347, 372, 373, 374, 378, 384, 439, 440, 539; III, 108, 172, 177, 178, 391; IV, 190, 193
- Bex — II, 133; III, 386
- Bhartrihari — III, 395
- Bianchi, Bianca — IV, 389
- Bileám — V, 485
- Bilovský — V, 420
- Bilový — V, 331

- Bininger — IV, 381
 Bismarck — II, 30, 31, 39, 41, 44, 141, 181, 219, 334, 384; III, 68, 124, 128, 129, 188, 196, 313, 335, 336; IV, 22, 23, 69, 70, 153, 182, 183, 187, 192, 313, 375, 377, 429; V, 26, 96, 98, 150, 218, 273, 386, 387, 389, 390
 Bittner — IV, 437
 Bittnerová — IV, 34; V, 55
 Björnson — I, 361; II, 26; IV, 55, 56; V, 76
 Blind — II, 30, 31
 Blondin — IV, 203
 Blum — III, 216
 Blumauer — I, 293; II, 325, 423
 Boccaccio — I, 301; III, 106; V, 430
 Bockelson, Jan — IV, 62
 Bockova, Annie — V, 500
 Bodner, J. G. — V, 359
 Boehme, Jakub — IV, 65
 Bogišić — III, 304
 Boguslav — I, 173
 Bohuš — I, 177
 Bochníček — III, 43—46, 198, 199
 Bök, Václav — II, 517
 Boltze, August, dr. — V, 519
 Bolz, Konrad — I, 114
 Bombinová — V, 188
 Bonifác VIII. — V, 332
 Borghese, hrabě — IV, 130
 Borgia, František — V, 458, 459
 Börne — I, 14, 220; II, 24, 547; III, 412
 Borový, Klement, dr. — II, 342—344, 408, 410; III, 320, 321, 322, 328, 329, 333, 335
 Boschettiova — IV, 305
 Boulaincourtová, hraběnka — V, 58
 Boulanger — V, 317
 Boulonge, Karel — II, 517
 Bouquoy, hrabě — V, 315
 Boyer — IV, 286
 Boz (Dickens) — II, 267
 Bozděch, Emanuel — II, 260; III, 40, 374, 375
 Bozděch, František — II, 136; III, 40
 Brahms — IV, 183
 Brachvogel — III, 379
 Brandeja — V, 48, 103, 355
 Brandeja, Jiskra — V, 450
 Brauner, dr. — I, 184; III, 117, 118; IV, 195
 Brehm — IV, 164
 Bremerová — III, 335; IV, 56
 Brenner — II, 110, 111
 Brestl — IV, 189
 Brewer — V, 107
 Brinz, dr. — I, 60, 62, 177, 179, 184, 191, 194, 198, 205, 219, 220, 255, 268; II, 363, 439
 Brioschi — V, 394
 Brix — III, 350, 351
 Brockhaus — I, 222; II, 28
 Brodská — V, 455
 Brokoff, Ferdinand — II, 222; V, 460
 Brokoffové, bratři — V, 457
 Brosche, Karel — I, 59, 192, 193, 199
 Brož — I, 208
 Brožík — V, 210
 Bruck — III, 182
 Brühl — I, 244; II, 30
 Brun — IV, 288
 Brána, dr. — I, 150; II, 531; III, 166, 230
 Brunner, Sebastian — II, 508
 Břetislav — V, 274
 Bucke, Benedikt de — II, 128, 131
 Buckle — III, 212
 Bucků — V, 360
 Buddelmeyer, August — I, 87, 92
 Buffon — III, 260, 348, 471
 Buchholz, L. — I, 247, 248
 Bulwer — I, 247
 Bum, Karliček — IV, 162
 Buol-Schauenstein — III, 182

- Bürger, Gottfried August — V, 486
 Burke, O'Hara — III, 471
 Burkhardt, C. A. H., dr. — I, 142, 245
 Busch, Henry — V, 40
 Butziger, Gustav — I, 19; II, 213
 Buzici — V, 488
 Byron — II, 23; IV, 380

 Caesar — I, 361; III, 302; V, 430
 Caligula — V, 430
 Callot — II, 407
 Calybit, J. — V, 419
 Camillus — III, 425
 Canisius — II, 127
 Canova — IV, 63, 129
 Carducci — IV, 375
 Carlénová — IV, 56
 Carlos, Don — III, 415; IV, 317
 Carré — IV, 13, 14
 Caspricci — V, 319, 320, 321
 Castelli — I, 176
 Catilina — III, 97; V, 430
 Causis, Michael de — V, 319
 Cavour — V, 150
 Cele — V, 320
 Ceroni — II, 325
 Cerrini — II, 515
 Cervantes Saavedra, Miguel de — I, 302; IV, 21
 Cervole, Arnold ze — V, 504
 Cesareo — V, 139
 Cetewayo — IV, 375
 Cicero — I, 19, 20; V, 96, 430
 Cieszkowski — I, 39
 Clam-Gallas, hrabě — I, 324; II, 75, 387; III, 9, 121
 Clam-Martinić — viz Martinić
 Claparède — I, 122
 Clara, Abraham a Sancta — II, 467; III, 342
 Claude — III, 306
 Claudi (viz i Klaudy) — II, 542; III, 277
 Claudius — V, 430
 Clodius — III, 97
 Cogniet — II, 359
 Collins — V, 405
 Colob, J. — V, 419
 Colombierova — IV, 389
 Conscience — I, 26
 Connell, O' — II, 108
 Cooper, James — V, 359
 Cooper, Petr — V, 405
 Coriolanus — II, 357
 Corneille — III, 240
 Coronini, hrabě — IV, 198, 199
 Crébillon, Pr. — III, 382; V, 358
 Crillon — III, 463
 Crispi — IV, 126
 Crusius — V, 319
 Cséh — II, 279
 Culloch, John, Mac — V, 359
 Cumberland — V, 355
 Curatiové — III, 202
 Cuvier — III, 260; V, 430, 491
 Czajkowski (Čajkovský) — II, 222; IV, 74
 Czartoryská, princezna — V, 58
 Czartoryjski, kníže — IV, 193
 Czeschik (Czeschick) — II, 228; III, 130
 Czörnig — II, 71

 Čajkovský — viz Czajkowski
 Čech — IV, 312
 Čejka — V, 148
 Čelakovský, František Ladislav — I, 252; II, 205, 522; III, 143, 250; V, 89, 425, 426, 491
 Čelakovský, Jaromír, JUDr. — IV, 401
 Čermák, Jaroslav — I, 300, 301; IV, 193, 223
 Čerňajev — IV, 38, 40
 Černín, Otakar, hrabě — I, 52; II, 331; III, 99
 Černohous, P. — III, 369
 Černý, Tomáš, dr. — III, 173, 482